תשא

א. איתא בגמרא[1]: „לעולם אל ישנה אדם מן המנהג[2] שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם[3] מלאכי השרת ירדו ל־מטה ואכלו[4] לחם, ואכלו סלקא דעתך אלא אימא נראה כמי שאכלו ושתו".

ועד״ז איתא בשמו״ר פרשתנו[5] (עה״פ[3] „ויהי שם עם ה׳ ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה"): „וכי אפשר לו לאדם להיות מ׳ יום בלא מאכל ובלא משתה, ר׳ תנחומא בשם ר״א ב״ר אבין בשם ר׳ מאיר אומר המשל אומר אזלת לקרתא הלך בנימוסי׳ (אם אתה באת לתוך עיר צריך אתה לילך במנהגה. מ״כ) למעלה שאין אכילה ושתי׳ עלה משה ונדמה להם למטה שיש אכילה ושתי׳ ירדו מלאכי השרת ואכלו ושתו שנאמר[4] והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו אמר רבי יוחנן נראין כ־אוכלין ראשון ראשון מסתלק".

ויש לדייק בהשינוי בין לשון הגמרא ולשון המדרש, שבגמרא נאמר בלשון של שלילה — „אל ישנה אדם מן המנהג", ואילו במדרש נאמר בלשון חיובי — „אזלת לקרתא הלך בנימוסי׳".

ולכאורה נראה שהחילוק בין הגמרא והמדרש הוא בגדר של זה דצריך לנהוג כמנהג המקום, דלהש״ס (די״ל שכוונתו חיוב ע״פ הלכה) הוא תקנה מפני דרכי שלום וכיו״ב[6], ולכן נקט הלשון „אל ישנה אדם מן המנהג", כי הוא דין שלילי („אל ישנה כו׳"); אבל המדרש (דמדבר בכ״מ בהנהגה ע״פ מנהג חסידות) מוסיף שהוא חיוב, שכל הבא למקום מסויים חייב לנהוג כמנהג אנשי המקום[7], ולכן נקט בלשון של חיוב, „אזלת לקרתא הלך בנימוסי׳".

ובזה יש לבאר גם כוונת התוס׳ ב־גמרא שם[8], שעל לשון הש״ס „ואכלו סל־קא דעתך אלא אימא נראה כמי שאכלו ושתו", הביאו ש„בסדר אליהו רבה[9] קתני לא כאותו שאומר נראין כאוכלין ושותין

1) ב״מ פו, ב.

2) בדק״ס הביא גי׳ הכ״י ועוד „אל ישנה אדם עצמו ממנהג המדינה". וראה שם עוד שינויים ב־מאמר הנ״ל.

3) פרשתנו לד, כח. וראה לקמן בפנים.

4) ויירא יח, ח.

5) פמ״ז, ה.

6) כבמשנה פסחים פ״ד מ״א (נ, ריש ע״ב) „אל ישנה אדם מפני המחלוקת". וראה בפי׳ הגמ׳ שם נא, ב — הן לפי׳ אביי וכן לפי׳ רבא (ראה פרש״י ור״ח שם). וראה תוס׳ (נב, ר״ע״א) רא״ש ור״ן שם, דגם במקום שמדינא עושה מלאכה כיון שדעתו לחזור אפילו הכי אל ישנה מפני המחלוקת׳. וראה גם תענית (י, ב) ההולך ממקום שאין מתענין למקום שמתענין הרי זה מתענה עמהן. וראה טור או״ח סתקע״ד בשם ריב״א „ואפי׳ דעתו לחזור" (וראה שם ס״ב וג׳). וראה בכהנ״ל טושו״ע (ודאדה״ז) או״ח סתס״ח ס״ד (ס״ט) ואילך. פר״ח שם בארוכה.

7) וי״ל שזהו החידוש בהוראת חז״ל באבות (פ״ב מ״ד) אל תפרוש מן הציבור לגבי „אל ישנה כו׳" — ראה מפרשי המשנה שם.

8) ד״ה נראין כאוכלין ושותין.

9) פי״ב.

*) משא״כ כשהי׳ שם י״ב חודש או שלושים יום (מטעם המנהג) או כשבא לעיר להשתקע שם, שאז לא הוי מטעם „אל ישנה" אלא חיוב לפי שהוא כאנשי העיר (ראה או״ח הנסמן בפנים ההערה. ב״ב ח, א. ר״ן פסחים שם. שו״ע אדה״ז או״ח סתכ״ט ס״ה ואילך. ועוד).

אלא אוכלין ושותין ממש מפני כבודו של אברהם[10], ופליגא אדהכא" — שע"פ הנ"ל, אין כוונת התוס' שפליגי אם אכלו בפועל או רק „נראין[11] כאוכלין", אלא זוהי פלוגתא בהלכה[12]. דהגמרא ס"ל שהוא רק שלילה, ד„אל ישנה אדם מן המנהג", ולכן מספיק הא שהמלאכים „נראין כאוכלין" כדי שלא תהי' מחלוקת[13]; משא"כ להסדר אליהו רבה הוא חיוב להתנהג כמנהג המקום, ולכן היו צריכים לאכול ולשתות ממש.

והמדרש, דס"ל (כנ"ל) שהוא חיוב („הלך בנימוסי'"), כתב (כמו הסדא"ר) „ואכלו ושתו" (ורק ר' יוחנן פליג ואומר „נראין כאוכלין ראשון ראשון מסתלק"), שאכלו ושתו ממש. ועפ"ז מובן דיוק לשון המדרש בנוגע להעדר אכילת משה בהר — „למעלה שאין אכילה ושתי', עלה משה ונדמה להם" (ולא כלשון ה־גמרא „ולא אכל לחם"), כי אין מספיק רק שלא יאכל, אלא צ"ל באופן דחיוב, ש„נדמה להם".

ב. והנה מאמר רבי תנחומא שבמד־רש הובא גם בב"ר[14], ושם הלשון: „עלת לקרתא הלך בנימוסה למעלה שאין אכי־לה ושתי' עלה משה למרום ולא אכל שנאמר[15] ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, אבל למטה שיש אכילה ושתי' והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו וכי אוכלין היו אלא נראין כאוכלין ראשון ראשון נסתלק".

הרי ששם הלשון „ולא אכל" כבגמרא (ולא „ונדמה להם" כבשמו"ר). ועוד, במדרש מסיים „וכי אוכלין היו אלא נראין כאוכלין כו'", והיינו שאין זו דיעה בפ"ע (כבשמו"ר שזוהי דעת ר' יוחנן) אלא המשך למאמר זה.

אבל לאידך גם שם הלשון „עלת ל־קרתא הלך בנימוסה", שהיא לשון חיוב, דלא כל' הש"ס.

ויש לומר, ששיטת הב"ר היא שיטה שלישית, כי הא ד„אזלת לקרתא הלך בנימוסי'" יש לפרש בב' אופנים: א) זהו דין בהנהגה בפועל*[15], שיש להתנהג כ־מנהג המקום, ב) שאין זה ענין של הנהגה לחוד, אלא שחלים עליו גדרי מקום זה[16], שנעשה כאחד מאנשי המקום, וב־מילא עליו לנהוג כמנהג המקום.

וזוהי נקודת החילוק בין השמו"ר ש־מדייק שמשה רבינו „נדמה להם" והב"ר שנקט רק שמשה „לא אכל": להב"ר יסוד הדין לנהוג כמנהג המקום הוא ענין של הנהגה לבד ולכן מספיק שמשה רבינו „לא אכל", ולהשמו"ר הוא דין וחיוב שמאחר שנעשה כאנשי המקום מחויב ל־נהוג כמנהג המקום, ולכן מדגיש ש„נד־מה להם", וכדלקמן.

---

10) וז"ל בתדבא"ר לפנינו: וכל האומר לא אכ־לו מלאכי השרת עם אאע"ה לא אמר כלום אלא בצדקתו של אותו צדיק ובשכר טורח שטרח בשבי־לם פתח להם הקב"ה את פיהם ואכלו.

11) ל' התוס'. וראה דק"ס שם.

12) וראה פתח עינים להחיד"א ב"מ שם מה שפי' בדברי התוס'.

13) להעיר מפרש"י וירא שם „נראין כמו שאכלו מכאן שלא ישנה אדם מן המנהג". ובדפוס ראשון שם מוסיף: כד אזלת בקרתא כו'. ואכ"מ.

14) פמ"ח, יד.

15) עקב ט, ט.

*15) להעיר מסד"ה כשעלה משה למרום תר־ס"ז (הוספות להמשך תרס"ו ע' תרלא (בהוצאת תנש"א)): כד אזלת כו' זה בהנהגה חיצונית אבל אינם משתנים בעצם.

16) דהחיוב „אל תפרוש מן הציבור" (ראה לעיל הערה 7) הוא לא רק חיוב ענין הנהגתו, אלא שנעשה חלק מהציבור.

[ויש לומר נפק"מ בין ג' האופנים הנ"ל[17] [(א) הוא רק שלילה ד"אל ישנה", (ב) הוא דין חיוב, להתנהג כאנשי המקום, (ג) שנעשה כאחד מאנשי המקום]: לאופן הא', לא זו בלבד שמספיק שרק נראה שנוהג כאנשי המקום, אלא שלא איכפת לן הסיבה להנהגתו, אם הנהגתו אינה באופן שונה מאנשי המקום ה"ז מספיק (כיון שלא תתעורר מחלוקת עי"ז[18]); לאופן הב' — צ"ל סיבת ההנהגה מפני שרוצה להשתוות אל אנשי המקום (שאז מקיים "הלך בנימוסה"), אבל מס־פיק שיתראה*[18] לאנשי המקום שהוא משתווה אליהם; ואילו לאופן הג' צריך להתנהג כן מצ"ע, כי עליו להיות כמו־תם].

ג. ויש לומר, שפלוגתא זו (בין ה־גמרא, שמו"ר וב"ר) היא גם בגדרו של העדר אכילת משה רבינו בהר — שע"פ הלכה אי אפשר לאדם לחיות בלי אכי־לה יותר מז' ימים, וכפסק הרמב"ם[19] שהנשבע שלא יאכל כלום שבעת ימים היא שבועת שוא[20] — שיש לבארו בג' אופנים:

א) כביאור הרמב"ם במו"נ[21], שכתב: "מי שישים כל מחשבתו אחר שלמותו באלקיות והוא נוטה כולו אל השם יתעלה . . מפנה מחשבתו מזולתו . . מהם אשר באו אל בית המלך וזאת היא מדר־גת הנביאים, יש מהם מי שהגיע מרוב השגתו ופנותו מחשבתו מכל דבר זולתי הש"י עד שנאמר בו ויהי שם עם ה' וגו' . . ומרוב שמחתו[22] במה שהשיג לחם לא אכל ומים לא שתה, כי התחזק השכל עד שנתבטל כל כח עב שבגוף" — שלאופן זה נמצא, שזה הי' כענין טבעי (וכמבואר במפרשים[23] "כי לא הרגיש שום רעב ולכן לא אכל").

[ועפ"ז צריך לומר, דזה שנפסק ל־הלכה שהנשבע שלא יאכל ז' יום ה"ז שבועת שוא, הוא לפי שהתורה על הרוב תדבר[24], אבל תתכן מציאות ע"פ טבע שהגוף אינו צריך לאכו"ש יותר מז' יום, כמשה רבינו בהר].

ב) בעלותו בהר עם ה' נשתנה טבע גופו להיות כמו מלאך באופן שלא הוצרך לאכילה ושתי' (כמו שמלאכים אין צריכים אכו"ש)[25].

---

17) ראה במקומות שבהערה 6.

18) שלכן אם הולך ממקום שאין עושין למקום שעושין אינו עושה כיון שהרואה אומר "כמה בטלני הוי בשוקא" (פסחים שם נא, סע"ב), ורק אם הוא עסקן מאוד צריך לעסוק במלאכה — ראה רא"ש שם. טושו"ע ונ"כ סי' תסח (הנ"ל הערה 6). וראה מלאכת שלמה במשנה פסחים שם.

*18) משא"כ בצנעה שלא יודע הדבר להמון עם (שו"ע אדה"ז שם סי"ד).

19) הל' שבועות פ"ה ה"כ.

20) ראה כס"מ שם ובצפע"נ לרמב"ם שם בביאור פלוגתת הרמב"ם והר"ן, שלהרמב"ם הוי שבועת שוא תיכף משנשבע.

21) ח"ג פנ"א.

22) בתרגום קאפח: ומעוצם שגייתו כו'. ול־ענייננו אין חילוק.

23) פי' שם טוב למו"נ שם.

24) מו"נ ח"ג פל"ד.

25) ולכאורה כן משמע גם בקה"ר פ"ג, יד: "כך גזר הקב"ה על התחתונים שיאכלו וישתו ועל העליונים שלא יאכלו ושלא ישתו עמד אברהם ועשה עליונים אוכלים ושותים כו' עמד משה ועשה תחתונים שאין אוכלים ואין שותין ההי"ד ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה", ומזה שקאי ובא בהמשך להגזירה בשייכות למ"ת "כך גזר הקב"ה על העליונים שיהיו עליונים ועל התחתונים שיהיו תחתונים עמד משה ועשה עליונים תחתונים ותחתונים עליונים ההי"ד ומשה עלה אל האלקים וירד ה' על הר סיני כך גזר כו'" משמע קצת שבעליית משה נעשה שינוי בטבע, שנעשה טבעו במדריגת "עליונים" שאין אוכלים

ויש לומר נפק"מ בפועל בין ב' אופנים אלה – בדין הנ"ל דנשבע שלא יאכל כלום שבעת ימים – דיש לחקור בדינו של משה רבינו לאחרי המ' יום אם נשבע אז תיכף שלא יאכל (פחות מז' יום), אם הוי בגדר שבועת שוא: לאופן הא' שטבע גופו של משה לא נשתנה, ועוד זאת – שגם במשך המ' יום הי' הגוף (מצ"ע) רעב ללחם אלא שלא פעל ושלט על משה ולכן לא אכל, מסתבר לומר, שלאחרי המ' יום כאשר ירד מן ההר, לא הי' גופו של משה (שהי' מעונה מ' יום) יכול להתענות עוד והוי שבועת שוא: משא"כ להדיעה שנשתנה טבע גופו של משה להיות כמלאך, הרי לאחרי המ' יום, כששב מחדש טבע גופו, מתחיל אז חשבון חדש, ואינה שבועת שוא עד שישבע שלא יאכל ז' ימים[26].

ג) זה שלא הי' צריך לאכילה ושתי' הי' בדרך נס שנמשך כל הזמן, כלומר, מצד טבע גופו הי' צריך לאכו"ש, אלא שהי' בזה נס במשך ארבעים יום שלא אכל ושתה [דלאופן הב' הנ"ל לא הי' נס שנמשך כל הארבעים יום (כי ע"פ טבעו אז לא הי' צריך לאכול), ורק ברגע הראשון עשה ה' נס ששינה טבע גופו של משה: משא"כ לאופן הג' הי' זה נס נמשך במשך כל המ' יום][27].

ד. וזהו החילוק בין ג' הדיעות – גמרא, שמו"ר וב"ר:

להש"ס שהדין אינו אלא שלא ישנה

ושותים". וכן משמע לפי הפי' בדב"ר (פי"א, ד) "בשעה שעלה לרקיע אלקים כשם שאין המלאכים אוכלין ושותין אף הוא כו'".

26) וי"ל שבנוגע למשה רבינו תלוי הדבר ב־ שאלה נוספת אם יש למעלה הגדר דהמשך הזמן, שכן, רק אז שייך לחקור אם הימים שלאח"ז באים בהמשך לארבעים יום שהי' בהר או לאו.

ולהעיר מהשקו"ט (ראה צפע"נ על הרמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ד) אם שייך זמן למעלה לאחרי הסתלקות הנשמה מן הגוף, ובלשון הגמרא (כתובות לט, א) "יש בגר בקבר". וראה לקו"ש ח"ה ע' 103 ובהערה 45. ח"ב ע' 400. ועוד.

---

*) ולהעיר מהמשך הדברים בקה"ר שם: כך גזר הקב"ה על הים שיהא ים כו' עמד משה ועשה ים יבשה כו' (וראה שם כו"כ דברים כיו"ב) — והרי בקי"ס המים נעשו כנד וכחומה כו' (בשלח טו, ח ובפרש"י. וראה גם שם יד, כב. שם, כט), כדברי אדה"ז בשער היחוד והאמונה פ"ב. וראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 90 ובהערות.

27) ולאופן זה י"ל בדינו של משה לאחרי המ' יום, כי י"ל דמאחר שטבע גופו לא נשתנה וגופו מצ"ע הי' זקוק לאכו"ש גם במשך המ' יום ורק שהקב"ה עשה נס שלא אכל מ' יום – הרי תיכף משנפסק הנס, מסתבר, שלא הי' יכול להתענות יותר. אבל י"ל שמ' יום אלה שחי באופן נסי אין לצרפם לחשבון הז' ימים שאא"פ לחיות בלי אכו"ש. ועצ"ע.

---

*) להעיר ממשנ"ת במ"א במ"ש בד"ה אתה הוא ה' לבדך תש"א בתחלתו, "ההפסדות שבהם (צבא השמים) בלתי ניכרת כלל והם **נראים** חזקים כיום הבראם . . וכשיעלה רצון הבורא ב"ה שיתבטלו . . אז תוכר ההפסדות שהי' בהם כל משך קיומם" — דלכאורה, זה סותר להמבואר בכ"מ (ראה בארוכה ס' החקירה להצ"צ בתחלתו. שם ע' קא ואילך. ובכ"מ) שקיומם עכשיו הוא כקיום דבר הנצחי ומה שיופסדו לע"ל הוא רק מצד רצון הבורא ב"ה

— כי כיון שהנצחיות שבהם הוא מצד כח הא"ס שאינו מתלבש בפנימיותם, נמצא שמצד ענינם הם, הם נפסדים.

ועד"ז י"ל בנדו"ד — גופו של משה כשעלה להר.

ולהעיר מהידוע (ראה ספר הליקוטים דא"ח דהצ"צ ערך משה (ע' א'תריט ואילך). וש"נ. ד"ה החודש הזה תרס"ו. ד"ה והי"ס תש"ח פ"ו. **ועוד**), שביטול גופו דמשה הי' מצד נשמתו ולא מצד הגוף, דלא כאליהו (נשמה דב"ן), שהביטול שלו הי' מצד הגוף עצמו, עיי"ש בארוכה.

אדם ממנהג המקום, מספיק שלא יאכל בפועל, ובהתאם לזה ס"ל שהעדר אכילת משה לא הי' נס אלא כענין טבעי, שמצד גודל שמחתו וטירדתו בקבלת התורה (והיותו "עם ה'") לא הרגיש רעב הגוף.

[וזהו ע"ד שהמלאכים רק "נראה כמי שאכלו ושתו", כי לא נשתנו ולא היו צריכים לאכו"ש — וכן כאן, שגופו של משה (גם במשך מ' יום אלה) הי' זקוק לאכו"ש, אלא שהי' נראה כאילו אינו צריך מפני גודל עיסוקו של משה בקבלת התורה].

ואע"פ שלפ"ז אין העדר האכו"ש אצל משה דומה להעדר אכו"ש המלאכים (שהם רוחניים שמעיקרא אינם זקוקים לאכו"ש) — הרי זה מספיק לקיים "אל ישנה אדם מן המנהג", כיון שלא הי' משה אוכל ושותה (וכנ"ל ס"ב, שלאופן זה לא איכפת לן הסיבה שאינו משנה ממנהג המקום, דהעיקר הוא רק שלא יהי' שינוי שיכול לעורר מחלוקת).

להשמו"ר שס"ל ש"הלך בנימוסי" פירושו שנעשה כא' מאנשי המקום, אינו מספיק זה שלא אכל בפועל, אלא צ"ל שהי' שינוי בטבע גופו של משה רבינו, שנעשה כמו מלאך*[27] שאינו זקוק לאכו"ש [וע"ד זה שהמלאכים אכלו ושתו ממש], וזהו דיוק לשון השמו"ר "ונדמה להם" (כנ"ל);

ואילו הב"ר דס"ל שהדין ד"הלך בנימוסי" הוא רק ענין בהנהגת האדם, נקט שהי' בזה נס תמידי, דאף שלא נשתנה טבע גופו, מ"מ, כיון שבפועל היתה "הנהגת" גופו של משה כמו הנהגתם של מלאכים (מצד הנס התמידי שנעשה בגופו), הרי גם זה נקרא קיום "הלך בנימוסה", כיון שסיבת נס זה היתה שיהי' בהנהגת דעליונים.

[אבל כיון שאין צריך להעשות כו' אנשי המקום ממש, ודי בזה שדומה להם בהנהגתו, לכן כשהמלאכים ירדו למטה מספיק זה שהיו "נראין כאוכלין", אף שלא אכלו בפועל (ע"ד הנ"ל בשיטת הש"ס)].

ה. ואת"ל מפורש ע"ד ג' אופנים הנ"ל במדרש גופא[28], בפרשתנו עה"פ[29] "ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה", וז"ל:

ההי"ד טוב לי כי עניתי למען אלמד חוקיך[30], לטובתו של משה נתענה ק"כ יום שקיבל את התורה, ומאין הי' משה אוכל מזיו השכינה שנאמר[31] ואתה מחי' את כולם ד"א מאין הי' אוכל מן התורה שנאמר[32] בן אדם את אשר אתה תמצא אכול כו' ד"א מלחמה של תורה כד' כתיב[33] לכו לחמו בלחמי מנין שלא ישן ולא נתנמנם משל למלך שהי' אוהב לתיסומן (ממונה על אוצר המלך. מ"כ) אמר לו מדוד לך דינרי זהב משמחתו לא ביקש לא לאכול ולא לשתות ביקש לישן אמר אם אישן אני מפסיד אלו, כך משה מודד התורה שכח ולא אכל ולא שתה ביקש לישן אמר אם אישן אני מפסיד שלא אמר לי אלא מ' יום בלבד אמר הקב"ה נצטערת חייך אין אתה מפסיד בלוחות הראשונות לא היו אלא ר' הדברות בלבד עכשיו שנצטערת אני נותן לך הלכות מדרשות ואגדות כו'.

---

*27) ראה גם פי' המהרז"ו שם. שו"ת שבות יעקב ח"א סו"ס צא.

28) שמו"ר שם, ז.

29) לד, כז.

30) תהלים קיט, עא.

31) נחמי' ט, ו.

32) יחזקאל ג, א. ושם: את אשר תמצא.

33) משלי ט, ה.

וצ"ב במאי פליגי אם אכל מזיו ה־שכינה או מן התורה או מלחמה של תורה.

והנה מהחילוקים בין ג' הפירושים: בפי' הא' אומר שהי' אוכל „מזיו השכינה שנאמר ואתה מחי' את כולם": בפי' הב' מביא הכתוב „בן אדם את אשר אתה תמצא גו'": בפי' הג' הלימוד הוא מהכ־תוב „לכו לחמו בלחמי", וממשיך[34] „מנין שלא ישן כו'", ומאריך במשל הנ"ל ש־„משמחתו לא ביקש לא לאכול ולא לשתות . . שכח ולא אכל ולא שתה . . אמר הקב"ה נצטערת כו'".

ועפ"ז יש לומר, שג' פירושים אלה מה הי' מאכלו של משה, הם בהתאם לג' האופנים הנ"ל בגדר המנעות משה מ־אכו"ש בהר[35]:

בפירוש הג' מודגש שהעדר האכו"ש (וכן שינה) דמשה הי' רק מצד טירדתו בקבלת התורה, וה"ז ע"ד דברי המו"נ הנ"ל, שלפ"ז לא הי' כאן נס, וגופו של משה הי' זקוק לאכו"ש והי' רעב, אלא שמשה רבינו לא הרגיש רעב ולא אכל.

וזהו גם פירוש דברי המדרש שמשה רבינו נצטער — דלכאורה תמוה, איך אפ"ל שמשה רבינו יצטער על העדר אכו"ש בעלותו לקבל התורה מהקב"ה? — אלא כוונת המדרש, שגופו של משה רבינו מצ"ע הי' בעינוי וצער אלא שמשה רבינו לא הרגיש בצערו של הגוף מחמת רוב טרדתו ושמחתו בקבלת התורה;

לפירוש הב' י"ל, שנשתנה טבע גופו של משה רבינו שיהי' כטבע של מלאך, אלא ס"ל, שכשם שאצל מלאך ישנו גדר של אכו"ש[36], ומזונו הוא מזון רוחני, כן הי' מזונו של משה במ' ימים אלה מזון רוחני — תורה. ולכן מביא הכתוב „בן אדם את אשר אתה תמצא אכול גו'", שמדגיש שנשאר בו הטבע (של „בן אדם") שזקוק לאכילה, אלא שבעלותו להר הי' מזונו ומאכלו מן התורה.

[וזהו החילוק בין הפי' הג' „מלחמה של תורה" והפירוש הב' „מן התורה", ד„מן התורה" מדגיש שמזונו הוא מן התורה עצמה, משא"כ „לחמה של תורה" י"ל שזהו שהתורה היא במקום לחם גשמי, היינו שמצד הטירדא בתורה לא מרגישים הצורך במאכל גשמי. ועצ"ע];

משא"כ לפי' הא' „שהי' אוכל מזיו השכינה" ומביא הכתוב „ואתה מחי' את כולם", לא היתה כאן פעולה של אכילה, כ"א רק ענין נסי מצד הקב"ה, מה ש„ואתה מחי' את כולם"[37], שחיות גופו של משה הי' ממש כקיום נשמתו של אדם (וכן דהמלאכים לדיעה זו), שאין צריכים אכו"ש ורק נהנים מזיו השכינה[38]

---

34) ראה יפ"ת (ובהשלם) שם, שההמשך „מנין שלא ישן כו'" הוא לפירוש הג' „ד"א מלחמה של תורה".

35) ראה יפ"ת ובהשלם בפי' דברי המדרש והחילוק דג' הפירושים.

36) בכללות גדר אכו"ש של מלאכים — ראה לקו"ת ר"פ צו. מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית (ע' קיב ואילך). ועוד.

37) להעיר מב' הדיעות ביומא (עה, ב) בענין לחם אבירים אכל איש, אם מן הוא אכילת מלאכי השרת. ולפ"ז נפק"מ גם לגבי משה — ראה עיון יעקב לע"י יומא וב"מ שם. וראה ב' אופנים במשה בתו"א חיש (טז, א), יתרו (עד, א) ושם בהוספות (קיג, ג־ד). מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב (ע' תקצו ואילך). ועוד. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1037 הערה 19 בשוה"ג. וראה בהנסמן לקמן הערה 39. ואכ"מ.

38) ראה לשון הרמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ב: „העוה"ב אין בו גוף וגוי' אלא נפשות הצדיקים בלבד בלא גוף כמלאכי השרת הואיל ואין בו גויות אין בו לא אכילה ולא שתי' כו' כך אמרו חכמים הראשונים העוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי' כו' אלא צדיקים יושבים כו' ונהנין מזיו השכינה". וע"פ

וזהו קיומם וחיותם[39].

ו. ויש לומר, שכיון שאלו ואלו דברי אלקים חיים, הרי כ"א משלשת אופנים אלה הי' במ' יום אחרים שהי' משה בהר:

עליית משה במ' ימים הראשונים הי־ תה לקבל לוחות הראשונות, שהיו מעשה אלקים ומכתב אלקים[40], נס שלמעלה מן הטבע לגמרי, ובהתאם לזה גם העדר האכו"ש של משה לא הי' בגדר של טבע, ואפילו לא מצד שנתעלה גופו להיות כטבע של מלאכים — אלא הי' ענין נסי מצד הקב"ה;

במ' ימים האמצעיים (שהיו בכעס[41]) לא היתה הנהגה נסית, והעדר האכו"ש של משה הי' ענין טבעי, שמרוב טירדתו ועסקו בהיותו עם ה' לא הרגיש דרישות גופו;

ובמ' ימים האחרונים, שעלה לקבל לוחות שניות, והם היו „ברצון"[41] (כמו ימים הראשונים), העדר אכו"ש שלו הי' נס, אלא שכשם שהלוחות השניות לא היו מעשה אלקים, כמו"כ העדר אכו"ש של משה בהר, לא הי' נס תמידי מאת ה', אלא שנזדכך גופו להיות כגופו של מלאך שאין צריך אכו"ש (גשמית).

ועפ"ז מדוייק עוד חילוק בין השמו"ר וב"ר הנ"ל — שבב"ר מביא הכתוב דפ' עקב[42] „ואשב בהר גו' לחם לא אכלתי גו'" המדבר במ' יום הראשונים, ואילו בשמו"ר קאי[43] על הכתוב דפרשתנו שמדבר במ' יום אחרונים[44] — כי הב"ר ס"ל שהי' באופן נסי כנ"ל, ולכן הביא הכתוב דפ' עקב שמדבר ע"ד עליית משה מ' יום הראשונים; משא"כ השמו"ר שס"ל שנשתנה טבע גופו של משה עד ש„נדמה להם" — קאי על הכתוב דפר־ שתנו במ' יום האחרונים.

אבל לאידך, כשם שיש מעלה בלו־ חות שניות על לוחות ראשונות, דאף שלוחות ראשונות היו במעלה עליונה יותר, מ"מ, הי' שייך בהם שבירה[45], משא"כ לוחות שניות[46], קיימות לנצח — עד"ז בענין העדר אכו"ש של משה, שאף שבאופן הא' ה"ז נס יותר, מ"מ אין זה שייך לטבע גופו של משה, משא"כ כא־

הנ"ל י"ל דכוונתו לשלול לא רק אכו"ש גשמית אלא כל אופן וגדר של אכו"ש (גם אכו"ש רוחנית). וראה שם ה"ד (ראב"ד שם ה"ב וה"ד ונ"כ הרמב"ם שם).

39) ראה שמו"ר (שם, ה) „לחם לא אכל אבל מלחמה של תורה אכל כו' ד"א ויהי שם עם ה' לחם לא אכל כו' בעוה"ז אבל לעולם הבא הוא אוכל מלחמה של תורה כו' אלא מאין הי' אוכל מזיו השכינה הי' ניזון ואל תתמה החיות שנושאות את הכסא מזיו השכינה הן ניזונות". ולכאורה מזון מזיו השכינה הוא למעלה מלחמה של תורה. וראה מפר־ שי המדרש. וע"פ הנ"ל י"ל שבמדרש כאן הכוונה „בעוה"ב" היא לעולם הנשמות בגופים וכדעת הרמב"ן בשער הגמול (וראה זח"א קלה, ב). וכיון שמשה בהיותו למעלה הוא ניזון מזיו השכינה ה"ה כנשמה בלי גוף. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' תשסד. אוה"ת דרושי יוה"כ ע' א'תקפז (ושם מפרש מזון מזיו השכינה בהמשך לקה"ר הנ"ל הערה 25). וראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תיח ואילך. ספר הליקוטים דא"ח דהצ"צ הנ"ל (הערה 27 בשוה"ג), בגדר הגופים והאכילה לע"ל (עוה"ב).

40) פרשתנו לב, טז.

41) פרש"י פרשתנו לג, יא. עקב ט, יח.

42) ט, ט.

43) וכן בקה"ר הנ"ל הערה 25.

44) וצ"ע בחדא"ג מהרש"א יומא שם, דמפרש הכתוב דפרשתנו על מ' יום האמצעיים. ע"ש.

45) ראה פסחים פז, סע"ב. ירושלמי תענית פ"ד ה"ה.

46) ראה תנחומא פרשתנו לא. פרש"י לד, ג. וראה לקו"ש ח"ט ע' 68 ואילך במעלת לוחות שניות על לוחות הראשונות, שהיא בדוגמת מעלת בע"ת על צדיקים, שהתשובה היא מצד הבע"ת עצמו ולא מצד גילוי אור; ועד"ז המעלה בקדושה שני' דא"י על קדושה ראשונה. ע"ש בארוכה.

שר נזדכך גופו של משה להיות כמלאך, ה"ז ענין פנימי יותר.

ויש לומר שזהו הטעם ש„קרן עור פניו"[47] של משה דוקא בירידתו מן ההר עם לוחות האחרונות ביום הכפורים, ולא ברדתו מן ההר עם לוחות הראשונות לאחרי מ' יום הראשונים[48] — כי[49] זה ש־פני משה מבהיקים עם קרני הוד מורה על זיכוך החומר גופא, עד שפניו מ־אירים כמו נשמה[50], ולכן בא זה דוקא לאחרי היותו בהר במ' יום האחרונים, שאז נזדכך גופו של משה, עד ש„קרן עור פניו".

(משיחת ש"פ נשא תשמ"ו)

---

47) פרשתנו לד, כט ובפרש"י.

48) ראה רא"ם וגו"א לפרש"י שם. וראה בארו־כה יפ"ת השלם לשמו"ר שם, יא.

49) ראה יפ"ת שם הדרך הג' בתחלתו. וראה ספר הליקוטים שם ע' א'תרסט.

50) ראה אוה"ת פרשתנו ס"ע ב'עה (הובא בספר הליקוטים שם ע' א'תרעג) שמפרש דברי עמק המלך (שט"ז פל"ז) ש„לוחות שניות היו ישראל בעלי תשובה ובמקום שבע"ת עומדים בו' וע"כ זכה אז דוקא משה לבחי' כי קרן עור, שמבחי' עור נעשה אור דוגמת כתנת עור ובתורתו של ר"מ כתנת אור" (וע"ש (ע' ב'עז) מה שמקשר זה עם פי' השל"ה). וראה בארוכה לקו"ש ח"ט שם. ס' השיחות תשנ"ב ח"ב ע' 433 ואילך.